

A SZÁMÍTÓGÉPPEL TÁMOGATOTT PÁLYAORIENTÁCIÓ OKTATÁSA AZ ESZTERHÁZY KÁROLY TANÁRKÉPZŐ FŐISKOLÁN

Estefánné Varga Magdolna – Vargáné Dávid Mária
Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola,
Pszichológia Tanszék

Előadásunkban bemutatjuk, hogy az Eszterházy Károly Tanárképző Főiskolán a szociálpedagógus képzésben hogyan jelenik meg a pályatanácsadásban, mint humánszolgáltató rendszerben a számítógéppel támogatott tanácsadás.

Magyarországon a számítógéppel való kommunikáció és a számítógépnek a humán szolgáltatásban történő alkalmazásának hagyományai igen rövid időre nyúlnak vissza. Maga az a gondolat is újszerű, hogy egy gép adjon felvilágosítást az embernek önmagáról. A kutatások nagy része bizonyítja, hogy a fiatalok és a középkorosztály meghatározott százaléka szívesebben kommunikál egyéni problémáiról géppel, mint tanácsadóval vagy tanárral. Ennek pszichológiailag elemezhető és igazolható okai vannak. Többek között az, hogy meghatározott életkori sajátosságaik nehezebbé teszik a kommunikációt (például kamaszkor), meghatározott személyiség-típusok (például az introvertáltak) nem könnyen létesítenek interperszonális kontaktust, ellenben szívesen és jól kommunikálnak a géppel. A számítógépes rendszereknek a használata a pályaaorientáció folyamatában azt jelenti, hogy túlléphetünk a nemzeti felhasználás gondolatán, és a transznacionális felhasználás elemei is megjelennek a magyar tanácsadási gondolkodásban. A számítógépes információs rendszerek, ezen belül a tanácsadási rendszerek tehát egymással összeköthetők, és elérhető közelségbe hozzák az európai együttes gondolkodást illetve annak pályaaorientációra való vetítését is.

A számítógépes rendszerek fejlődését tekintve azt állapíthatjuk meg, hogy egyrészt az információt szolgáltató programokat részesítették előnyben, másrészt az önértékelő programokat. Az elmúlt 7

évben nagyobb súlyt kaptak az önértékelő programok, amelyek már igyekeznek a statikusságtól a fejlődés felé ellépni. Ennek nemcsak az az oka, hogy a személyek igénye nőtt meg saját önismeretük iránt, hanem ismét lábra kapott a fejlett ipari országokban a pszichológiai tesztek alkalmazhatóságának kérdésköre, és így a munkáltatók is érdeklődnek a pszichológiai tesztekkel mérhető eredmények iránt. A pszichológiai tesztek alkalmazása a számítógépek segítségével feltételezi azt, hogy ezek a módszerek rendelkeznek a megbízhatósági és érvényességi kritériumokkal, és így a személyiségre valóban jellemző adatokat mondanak. A programok nagy része azonban önértékelő eljárással dolgozik, amelyekről nem mondhatjuk el, hogy rendelkeznek a validitási és reliabilitási mutatókkal, viszont személyes profilt sem adnak a vizsgált személyről, de összeillesztik a kapott eredményeket néhány pálya-, illetve állás ajánlattal. Az ilyen programok úgynevezett térképet rajzolnak a személyiségről, illetve a gazdaság lehetőségeiről, és ezt vagy a személynek önmagának kell összeillesztenie, vagy ehhez is készítenek egy programot. Így összekapcsolják a személyes profilt a pálya ajánlatokkal.

Angol kutatók szerint a számítógép által ajánlott foglalkozások listája mély benyomást idéz elő a felhasználóban. Offer Marcus 1990-ben az angol „Pályaválasztási szoftverek áttekintése” című munkájában 8 kategóriába sorolta a tanácsadásban használatos számítógép programokat. Ezek a következők:

1. Játékok és szimulációk – ide tartoznak az úgynevezett üzleti játékok, amelyek inkább a képzést szolgálják.

2. a.) Alkalmasságot vizsgáló programok – mindazon az elven alapszanak, hogy az egyéni jellemvonásokat le lehet írni ugyanolyan módszerrel, ahogy a foglalkozásokat lehet jellemezni.

b.) Önértékelő profilok – általában kérdőíven alapulnak, amelyek a foglalkozáshoz kapcsolható érdeklődési területeket méri fel.

3. Információ-visszakereső programok – ide tartoznak a nagyméretű adatbázisok.

4. Döntéshozatali segítő programok – arra összpontosítanak, hogy segítsenek azon tényezők elemzésében, amelyeket a döntéshozásnál figyelembe kell venni.

5. Megadott felhasználási célra létrehozott szövegszerkesztők – ezeket az oktatóprogramokkal együtt forgalmazzák általában, megtanítanak arra, hogyan kell egy önéletrajzot vagy kérvényt megírni, hogyan kell bizonyos űrlapokat helyesen kitölteni, stb.

6. Programok, amelyek a munkahelykeresést segítik.

7. Pszichometrikus tesztek – ezek olyan tesztek, amelyeknek normális körülmények között papír-ceruza alakjuk van.

8. Multimédia rendszerek – olyan programok, amelyek több mint egy médiumot használnak, például hangot és képet is.

A tanácsadás módszerei között bemutatott hazai önértékelési módszerek e szerint a felosztás szerint a 2. kategóriába tartozóak, ezen belül is leginkább a 2.a.) kategóriába. A Tájéoló mint rendszer az, amelyik a 3. kategóriát is érinti.

Főiskolánkon a szociálpedagógia szakos hallgatók képzésén belül oktatjuk a tanácsadást – elsősorban a pálya-tanácsadási módszereket és az ehhez kapcsolódó számítógépes programokat.

Tanszékünkön az alábbi számítógépes programok találhatók:

1.) TÁJOLÓ: Általános iskolás korosztály számára készült

Kérdőívek: – Képesség és
– Érdeklődés

2.) Középiskolások számára:

– Munka - érdeklődés kérdőív 2 típusa
– Munka - érték kérdőív

3.) Információs adatbank:

– Világbanki szakközépiskolák pályaválasztási útmutatója;
– Foglalkozási információk kézikönyve számítógépes változata.

(A programokat a GATE Munkavállalási Tanácsadó szakán fejlesztették ki, dr. Szilágyi Klára és munkatársai.)

A fenti felsorolás 1-2. pontja önértékelő módszereket tartalmaz. Ezek általános- és középiskolás korú gyermekek számára teszik lehetővé önmaguk jobb megismerését a pályaválasztás szempontjából fontos területeken.

A 3. pontban információ-visszakereső programok találhatók. (A kérdőívek papír-ceruza változatát, illetve a Foglalkozási Kézikönyvet hagyományos könyvi alakban is megtekinthetik az érdeklődők.)

Miért éppen ezek a programok segítik a pályaválasztást?

A pályaválasztás előtt álló fiatal, olyan döntéshelyzetben van, amelyben igen sok alternatíva közül választhat. A foglalkozások száma több ezerre tehető, és ahhoz hogy választani tudjon, ismernie

kell ezeket az alternatívákat. Az információ-visszakereső programok ebben segítik a tanácskérőt.

A másik lényeges eleme a pályaválasztásnak a reális önismeret, hogy a saját személyiségének legmegfelelőbb foglalkozást tudja kiválasztani. A személyiségjellemzők közül a pályaválasztás szempontjából kiemelkedően fontos a képességek és az érdeklődési körök ismerete.

A képességek ismerete teszi lehetővé, hogy olyan munkát találjon a fiatal, amelyet ügyesen, könnyen, jól el tud végezni.

Az érdeklődési körök ismerete pedig abban segít, hogy az érdeklődésnek megfelelően választott szakmában szívesen tevékenykedjen, érzelmileg is elköteleződjön.

Az itt bemutatásra kerülő számítógépes program az általános iskolás korosztály számára készült. A tájoló program érdeklődés-kérdőív számítógépes változata a következő 17 érdeklődési területet öleli fel:

1. Szabadban végzett munka
2. Növényekkel vagy állatokkal foglalkozni
3. Emberek között dolgozni
4. Testi erőt igénylő tevékenységek
5. Formákkal, vonalakkal végzett munka
6. Kézierővel, szerszámmal végzett munka
7. Technikai feladatokat ellátni
8. Irodában dolgozni
9. Embereken segíteni
10. Eladni, vásárolni
11. Tiszta környezetben dolgozni
12. Gépeket összeszerelni és javítani
13. Gépi berendezések működését figyelni
14. Fémekkel dolgozni
15. Elektromos készülékkel dolgozni
16. Építőiparban dolgozni
17. Laboratóriumban dolgozni.

Az érdeklődési területekhez kapcsolódó kérdéseket aszerint kell a fiatalnak megválaszolnia, hogy mennyire szívesen végezne ilyen jellegű munkát. Az előnyben részesített érdeklődési területeknek megfelelően a számítógép pályaaajánlatokat ad a tanácskérőnek. A program működési elve tehát az, hogy a vezető érdeklődési körökhöz kapcsoljon annak megfelelő pályákat. (Mivel a program általános

iskolás korosztály számára készült, értelemszerűen itt középfokú pályák szerepelnek.)

A képesség megismerésére szolgáló önértékelő program hasonló elven működik. A következő hét képességterületen belül van módja a tanulónak megismerni saját képességstruktúráját.

1. Térbeli gondolkodás
2. Nyelvi kifejezőképesség
3. Számolási képesség
4. Fizikai teherbírás
5. Kézügyesség
6. Ötletgazdagság
7. Kapcsolatteremtési képesség.

A cél itt is az, hogy a vezető – legjobb személyes képességeket felderítsük, és az ezekhez kapcsolható pályaaajánlatokat megbeszéljük a tanácskérővel. Elképzeléseink szerint olyan általános- és középiskolákban működhetnének ezek a számítógépes programok, ahol megfelelően kiképzett szakember áll rendelkezésre. Önállóan is használhatnák a fiatalok a különböző programokat, de a megfelelő szakemberháttér biztosítja a szükséges szakmai segítséget, azt a human szolgáltatást, amelyet a számítógépes program nem tud megadni.